

ISSN 2313-8211

ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ:
наукові нотатки

**ACCOUNTING, ECONOMICS,
MANAGEMENT:**
scientific notes

Міжнародний збірник наукових праць
International collection of scientific papers

Випуск 4 (12)

Issue 4 (12)

Луцьк 2016
Lutsk 2016

ОБЛІК. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки
Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 4 (12). 2016

УДК 657.338.658

JEL M 00

ББК 65.052

О 14

ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки /
Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 4 (12) / відпов. ред.
І.Б. Садовська. - Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. - С. 484.

ISSN 2313-8211

Збірник наукових праць містить результати наукових досліджень з питань обліку, економіки та менеджменту, що спрямовані на перспективи розвитку економічних наук в умовах глобалізації економіки.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ№ 20767-10567 Р від 22.05.2014р.

Міжнародний збірник наукових праць з 2014 року зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre. Paris, France).

Міжнародний збірник наукових праць в 2014 році включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз: Російський індекс наукового цитування (РІНЦ), Російська наукова електронна бібліотека (eLIBRARY.RU).

Редакційна колегія: головний редактор - к.е.н., професор Садовська І.Б. (Україна);
відп. редактор - к.е.н., доцент Бабіч ПІ (Україна); д.е.н., професор Аверіна О.І (Росія);
д-р, професор Башева С.А. (Болгарія); д.е.н., професор Бессонова О.А. (Росія); д.е.н.,
доцент Вегера С.Г. (Білорусь); д.е.н., професор Голян В.А. (Україна); к.е.н., доцент
Голячук Н.В. (Україна); д-р, професор Димитров СС (Болгарія); к.е.н., доцент
Жураковська ІВ. (Україна); д-р Гжегож Зайонц (Польща); к.е.н., доцент Зеленко С.В.
(Україна); д-р Дорота Казмерчак-Пец (Польща); д.юр.н., професор Копабасєв О.К.
(Казахстан); Легенчук С.Ф., д.е.н., професор (Україна); Левицька С.О., д.е.н., професор
(Україна); д.е.н., доцент Макарова В.І (Росія); д.е.н., професор Малік М.Й. (Україна);
к.е.н., доцент Мальцевич Н.В. (Білорусь); д.т.н., с.н.с. Мокєєв В.В. (Росія); д.е.н., доцент
Морозова Н.І (Росія); к.е.н., доцент Московчук А.Т. (Україна); к.е.н., доцент Нагірська
К.Є. (Україна); к.е.н., доцент Нужна О.А. (Україна); к.е.н., доцент Петрова О.О. (Росія);
к.е.н., доцент Писаренко Т.М. (Україна); Правдюк Н.Л., д.е.н., професор (Україна); к.е.н.,
доцент Савойї Л.В. (Україна); к.е.н., доцент Семеннишена Н.В. (Україна); к.е.н., доцент
Сєкачєва В.М. (Росія); к.е.н., доцент Сидоренко Р.В. (Україна); к.е.н., доцент Сушко Т.І
(Білорусь); к.е.н., доцент Талах Т.А. (Україна); к.е.н., доцент Ткачук ІМ. (Україна); к.е.н.,
доцент Тлучкевич Н.В. (Україна); д-р Хенрік Федевіч (Польща); к.е.н., доцент
Чудовець В.В. (Україна); к.е.н., доцент Шарінов Д.Г. (Таджикістан); к.е.н., доцент
Шестакова ІМ. (Росія); д.е.н., професор Шешукова Т.Г. (Росія).

Головний редактор:

к.е.н., професор І.Б. Садовська

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових праць. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.

© ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки, 2016

ОБЛІК. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки
Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 4 (12). 2016

Тивончук С.В., Сидорчук Р. О. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	390
Ткачук Ірина, Андрощук Інна ІНВЕСТУВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ	392
Ткачук Ірина, Ліщук Тетяна ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА	403
Томчук О.Ф., Комасюк Олександр ДІАГНОСТИКА ТА РИЗИКОВІ АСПЕКТИ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	408
Турик Іванна ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ПО ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	416
Хомин Петро МАНІЯ АБОЛІЦІОНІЗМУ В ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	421
Хримова Н.О., Кутилина І.Н. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ ДВИЖЕННЯ ДЕНЕЖНИХ СРЕДСТВ	427
Челмакіна Лариса АНАЛІЗ ЗАТРАТОЕМКОСТІ РАБОТ	435
Шевчук Катерина, Михнюк Оксана, ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	442
Шевчук Катерина, Дзигун Альона, МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА	449
Якимчук Дмитро Дмитрович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНКИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА СПРАВЕДЛИВОЮ ВАРТІСТЮ ЗГІДНО ВИМОГ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТИВ	456
Яцюк Олег УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ФІНАНСОВУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЮ	463

фінансових установ, затверджені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.09.2005 р. №4660 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [пйр://2акоп.паи.иа/сюс/?socIe=y4660486-05](http://zakon.pai.ua/sjuc/?socIe=y4660486-05).

Автори: Ткачук Ірина Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна.

Ліщук Тетяна, студент групи ОАм-61 Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна.

Сфера наукових інтересів: теорія бухгалтерського обліку; облік і контроль відповідальності в умовах соціально-економічного розвитку підприємства; організація та методика контролю діяльності підприємства.

Зв'язок з автором: tkachuk.iryana@ukr.net

УДК:65.011.47:658.153:65.011.3

Томчук О.Ф.
Комасюк Олександр

Вінницький національний аграрний університет

ДІАГНОСТИКА ТА РИЗИКОВІ АСПЕКТИ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ДИАГНОСТИКА И РИСКОВЫЕ АСПЕКТЫ ЛИКВИДНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

DIAGNOSIS AND LIQUIDITY RISK ASPECTS OF ENTERPRISE

У даній статті проаналізовані методичні основи оцінки ліквідності підприємства, а також визначено поняття ризику ліквідності. Надані практичні рекомендації, що стосуються ідентифікації ризику ліквідності. Розроблено систему управління ризиком ліквідності.

Ключові слова: моніторинг, платоспроможність, ліквідність, ризик ліквідності.

В данной статье проанализированы методические основы оценки ликвидности предприятия, а также определено понятие риска ликвидности. Даны практические рекомендации, касающиеся идентификации риска ликвидности. Разработана система управления риском ликвидности.

Ключевые слова: мониторинг, платежеспособность, ликвидность, риск ликвидности.

The methodical bases of evaluation of the enterprise liquidity are analyzed. The determination of liquidity risk has been considered in the article. A practical recommendations to the liquidity risk and a system of liquidity risk management are proposed.

Key words: monitoring, solvency, liquidity, liquidity risk.

Постановка проблеми. Процес функціонування підприємств України в умовах політичної та економічної нестабільності підвищують вагомість своєчасного і повного здійснення розрахунків між суб'єктами в процесі їх діяльності з метою зменшення як операційних, так і фінансових ризиків, адже від швидкого виконання зобов'язань суб'єктом господарювання залежить його можливість мати доступу до зовнішніх джерел надходження капіталу, ділова репутація, та довіра партнерів.

Наявність необхідної кількості активів, які можуть швидко трансформуватися в грошову масу, є одним з факторів успішного господарського циклу. Звідси виникає необхідність посилення уваги до ліквідності, яка є важливою складовою фінансового стану суб'єкта господарювання, з метою удосконалення форм і методів управління і контролю за нею.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання ліквідності і платоспроможності досліджували у своїх працях такі українські та зарубіжні вчені: В.В. Ковальов, А.В. Грачов, А.Д. Шеремет, Н.В. Тарасенко, І.А. Бланк, Є.В. Мних, М.Д. Білик, М.І. Чумаченко, А.В. Чупіс, М.І. Лагун та інші. Але деякі аспекти, що стосуються діагностики ризику ліквідності підприємства, а також побудови системи управління ним вимагають доопрацювання в подальшому.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні сутності ризику ліквідності, і, відповідно, розробка пропозицій задля створення системи управління ним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ліквідність» походить від латинського liquidus, що в перекладі означає проточний, рідкий, тобто ліквідність дасть тому чи іншому об'єкту характеристику легкості руху, переміщення. Термін «ліквідітет» був запозичений з німецької мови на початку ХХ ст. [1]. Важливо відмітити, що на сьогодні в науковій літературі практично

відсутня різниця між поняттями «ліквідність» і «платоспроможність».

Платоспроможність - це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. Іншими словами, це постійна наявність грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для погашення кредиторської заборгованості, що вимагає негайної сплати. Платоспроможність є зовнішнім проявом фінансової стійкості підприємства[1]. Ліквідність же вважають засобом забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання в короткостроковому періоді.

В економічній літературі ліквідність, зазвичай, розглядають як проміжок часу, необхідний для реалізації активу, або ж, як суму, отриману від його продажу. Ми вважаємо, що ліквідність слід охарактеризувати як здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття своїх платежів в міру настання їх строків та швидкість їх здійснення.

Ступінь ліквідності активів залежить від тривалості періоду часу, протягом якого актив може перетворитись на грошові кошти, і чим коротшим є період трансформації активу у гроші, тим вищим вважається ступінь ліквідності даного активу.

Рівень ліквідності активів залежить від співвідношення оборотних і необоротних активів, сфери діяльності підприємства та швидкості обороту оборотних активів і їх складу тощо.

Ліквідність є обов'язковою і необхідною умовою платоспроможності підприємства. Платоспроможність, в свою чергу, залежить від ступеня ліквідності активів і балансу.

У процесі дослідження поточної платоспроможності (ліквідності) порівнюють суми платіжних засобів суб'єкта господарювання зі строковими зобов'язаннями. Більш ліквідним буде вважатиметься підприємство, поточний капітал якого складається переважно із грошових коштів та короткострокової дебіторської заборгованості, порівняно з підприємством, поточні активи якого складатимуться переважно із запасів.

Низький рівень ліквідності призводить до нездатності підприємства сплачувати свої поточні борги і зобов'язання, що у свою чергу, веде до продажу активів та довгострокових фінансових вкладень підприємства, або й, взагалі, до зниження рівня дохідності і банкрутства. Якщо ліквідність низька, то це негативно впливає і на

кредиторів, оскільки відбувається затримка сплати відсотків та суми боргу, а в крайньому випадку це призведе до часткової чи повної втрати суми неповернутого боргу.

Найбільш поширеною методикою оцінки ліквідності є аналіз ліквідності балансу, який полягає у співставленні чотирьох груп активів з чотирма групами пасивів (розраховуються абсолютні показники). Менш поширеною методикою вважають аналіз показників ліквідності, який полягає у співставленні різних за ступенем ліквідності активів з поточними зобов'язаннями (розраховуються коефіцієнти ліквідності).

При аналізі показників ліквідності проводиться оцінка здатності підприємства генерувати кошти в розмірах і в терміни, необхідних для визначення поточної платоспроможності [2].

На нашу думку, аналіз ліквідності підприємства, який проводиться з урахуванням вище зазначених методик не може бути корисним інструментом для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення ліквідності і платоспроможності підприємства. Оцінка показників в динаміці дасть змогу лише діагностувати наявність порушень щодо швидкості розрахунків підприємства зі своїми кредиторами.

Важливо зазначити, що в діяльності підприємств, які не є суб'єктами фінансового ринку, будь-який контроль за платоспроможністю і ліквідністю майже відсутній, тому моніторинг стану ліквідності має стати основним завданням менеджменту ліквідності на підприємстві. Причому засоби моніторингу ліквідності мають більше базуватися на діагностиці факторів, що утворюють ці показники, а ніж на оцінці самих коефіцієнтів ліквідності.

Моніторинг стану ліквідності підприємства має проводитись з метою діагностування і управління ризиком ліквідності. В П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [3] ризик ліквідності трактується як імовірність втрат внаслідок неспроможності виконати свої зобов'язання у зв'язку з неможливістю реалізувати фінансові активи за справедливою вартістю. Тобто, дане визначення можливо застосовувати лише тоді, коли йтиме мова про ризик ліквідності фінансових інструментів.

Якщо ж говорити про підприємство, то при визначенні ризику ліквідності варто, на мій погляд, використовувати визначення цього

ОБЛІК. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки
Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 4 (12). 2016

терміну, наведене в Методичних рекомендаціях НБУ «Система оцінки ризиків» [4], адаптувавши його до підприємства як суб'єкта господарювання.

Ризик ліквідності визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність підприємства виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат [4]. Якщо на підприємстві присутній певний рівень незбалансованості, тобто спостерігаються незадовільні показники ліквідності або недотримання умов ліквідності балансу це свідчатиме про наявність ризику ліквідності.

Незбалансованість ліквідності підприємства може виникати під впливом різних груп факторів:

- помилки в процедурах і процесах, що забезпечують безперервне здійснення платежів підприємством;

- невиконання платіжних зобов'язань споживачами за відвантажену продукцію, надані послуги;

- ризик втрати ліквідності, пов'язаний з незбалансованістю за термінами, сумами і валюти активів і пасивів;

- ризик, пов'язаний з вимогами дострокового погашення кредитних зобов'язань;

- неможливість реалізації активів, що плануються до продажу у встановлений термін за запланованою ціною;

- ризик ліквідності, пов'язаний із закриттям ліміту кредитної лінії, відмовою банку в наданні овердрафту.

Для виявлення вищенаведених факторів під час оцінки ризику незбалансованої ліквідності балансу необхідно здійснити спеціальні заходи (рисі).

1. розробити процедури аналізу грошових потоків підприємства за активними і пасивними операціями в розрізі термінів, валют виконання і груп платежів
2. оцінити ймовірність виникнення вимог про дострокове погашення окремих зобов'язань
3. оцінити і спланувати повернення активів на підставі оцінки кредитного і ринкового ризиків, в тому числі великих кредитних ризиків

4. оцінити і спрогнозувати позиковий потенціал підприємства для залучення сторонніх ліквідних ресурсів

5. оцінити кількісні параметри і стан товарного і фінансового ринків

6. розробити заходи щодо управління ліквідністю в розрізі альтернативних сценаріїв

Рис. 1. Заходи виявлення факторів незбалансованості ліквідності підприємства

Діагностика ризику ліквідності проводиться на підставі групування активів і пасивів за ступенем ліквідності та за термінами виконання зобов'язань, відповідно. Виходячи з цього, на нашу думку, найбільш зручною формою проведення аналізу ризику незбалансованої ліквідності є побудова матриці збалансування ліквідності.

Елементами матриці збалансування ліквідності є суми відповідних груп активів, спрямовані на покриття певних груп пасивів. В заголовках стовпчиків розташовуються групи пасивів, які потрібно обов'язково профінансувати. В матриці ліквідність активів спадає згори до низу, терміновість пасивів, навпаки, зростає зліва направо.

Звідси стає ясно, що в матриці суми можуть бути розташовані зверху і знизу головної діагоналі. Якщо активи спрямовуються на погашення пасивів з більш довгими термінами погашення, то суми розташовуються зверху головної діагоналі, що свідчитиме про ризик незбалансованої ліквідності.

Знизу від головної діагоналі розташовуються суми, якщо кошти з певним терміном погашення покриваються активами з більшими термінами реалізації. Такі розриви можуть свідчати про ризик незбалансованої ліквідності, тобто про нестачу ліквідних ресурсів і можливість виникнення стану неплатоспроможності.

Вважається, що ризик незбалансованої ліквідності відсутній, коли всі суми розташовані на головній діагоналі, але виникає відсотковий ризик, спричинений змінами відсоткових ставок і зміною вартості грошей в часі. Тому, суми, які розташовані на діагоналі, представляють собою закриті позиції ліквідності, а суми, які

розташовані нижче і вище діагоналі матриці називатимуться розривами ліквідності.

Матриця збалансування ліквідності є важливим інструментом управління ліквідністю балансу. Хоча визначення лише розривів ліквідності і напрямків їх збалансування замало для комплексного управління ризиком ліквідності. Вважаємо, що система управління ризиком ліквідності підприємства має базуватися на взаємопов'язаних складових (рис.2).

Аналіз і планування стану ліквідності

Розробка системи лімітів і нормативів ліквідності з урахуванням особливостей функціонування конкретного підприємства

Ідентифікація ризиків ринкової ліквідності

Формування управлінської звітності по стану ліквідності (не менше ніж раз у квартал)

Розробка системи заходів щодо контролю стану ліквідності на підприємстві

Рис. 2. Складові управління ризиком ліквідності

Перші дві підсистеми стосуються управління, в більшій мірі лише, внутрішніми факторами, які впливають на ліквідність підприємства і забезпечують виникнення ризику ліквідності. Проте комплексне управління ризиком ліквідності має виявити та діагностувати і зовнішні чинники, що створюють ризик несвоєчасного погашення зобов'язань перед кредиторами.

Детально розглянув методологію оцінки зовнішніх ризиків у своїх працях О.В. Таран, де він зазначає: «Якщо діагностика ризиків ринкової ліквідності виявила незначний ризик, то напрямком протидії ризиковим подіям, які його обумовлюють, можна вважати пошук нових каналів збуту, зниження собівартості продукції. Якщо виникає суттєвий рівень ризику ринкової ліквідності, то підприємству варто

або підвищити якість товарів, які виготовляються, або оновити асортимент товару. У разі виникнення значного ризику балансової ліквідності доцільним є перегляд стратегії опанування ринку товарів. Підґрунтям такого визначення напрямків протидії проявам подій, які обумовлюють різні види ризику ліквідності є, перш за все, розгляд взаємозв'язку різних видів ризиків у вигляді певного логічного ланцюжка» [5].

В процесі моніторингу ліквідності підприємства та управління ризиком ліквідності важливу роль відіграє реальна, адекватна оцінка вартості оборотних активів і поточних зобов'язань на відповідну фіксовану дату.

Висновки. Отже, наведені рекомендації призводять до висновку, що для прийняття ефективних управлінських фінансових рішень, які впливатимуть на ліквідність, а також поточну чи довгострокову платоспроможність, підприємствам недостатньо обмежуватися оцінкою вже відомих показників. І, лише змістовна аналітична робота та системний підхід до оцінки ліквідності, діагностики ризику ліквідності та організація управління ним в загальній системі фінансового менеджменту забезпечать необхідний рівень стану розрахунків та умови для успішної трансформації активів підприємства.

Література:

1. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства [Текст] // М.І. Лагун. Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - № 2. - С. 53-57.
2. Кущик А. П. Оцінка діяльності підприємства в умовах нестабільного бізнес-середовища [Електронний ресурс] / А.П. Кущик. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vznu/eco/2010_1/026-32.pdf
3. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Система оцінки ризиків. Методичні вказівки з інспектування банків. Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.bank.gov.ua
5. Таран О.В. Ризик ринкової та балансової ліквідності підприємств - узагальнення взаємозалежності [Текст] //О.В. Таран. Научно-техн. зб. Коммунальное хозяйство городов. Серия: Экономические науки. - К.: Техніка, 2004. - Вып. 56. - С. 114-118.

Автор: Олександр Володимирович Комасюк, слухач